

ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: บทบาทในการสร้างสันติภาพ*

LAWYERS WHO ACT AS A MEDIATORS

: THE ROLE OF PEACE BUILDING

วิทูล หนูยิ้มซ้าย

Witool Nuyimsai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: tony-yim@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอบทบาทใหม่ในการสร้างสันติภาพของทนายความโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งโดยปกติทั่วไปทนายความส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องให้เป็นคดีความและมีการมุ่งที่จะเอาชนะกันโดยใช้เทคนิคและชั้นเชิงในทางกฎหมาย มีผลทำให้เกิดการแพ้ชนะในทางคดีความ การแพ้ชนะนี้ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์” แต่ถ้าหากทนายความรู้จักใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้คู่พิพาทพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ก็จะไม่มีการก่อเวรกัน ด้วยเหตุผลนี้ สภาทนายความจึงได้ตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและจัดอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” โดยมีการกำหนดบทบาทของทนายความให้เป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ด้วยดี มีการวางขั้นตอนและวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายแห่งสันติภาพของคู่กรณี บทบาทที่สำคัญคือ ประสานระหว่างคู่พิพาท อำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ให้ความรู้ในการไกล่เกลี่ย ดำเนินการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และสุดท้ายคือช่วยในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

คำสำคัญ: ทนายความ, ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, บทบาท, สันติภาพ

* Received 4 June 2019; Revised 18 July 2019; Accepted 24 July 2019

Abstract

This article aims to present a new role for lawyers as peace building Mediators by an adversarial method. Most lawyers are often involved in litigation and are aiming to overcome each other by the adversarial method using legal techniques resulting winning and losing in the case. This winning and losing in Buddhism counts that “the winner will always perform enmity while the loser sleeps in distress”. But if the lawyer knows how to mediate the dispute for both parties’ satisfaction, there will be no action of enmity to each other. For this reason, the Lawyers Council of Thailand therefore set up a Dispute Mediation Center and has organized the curriculum training. "Lawyers who Act as Mediators" by determining the role of lawyers to act as mediators for the parties to well agree. There are the set-up procedures and methods for mediation of disputes as guidelines for lawyers who mediate disputes to achieve the peaceful goals of the parties’ resolution. The important role is the harmonization between the parties by facilitating the mediation of disputes, providing relevant information and the knowledge in mediation, proceeding to control the dispute mediation process, and finally, helping make a compromise agreement.

Keywords: Lawyers, Mediators, Role, Peace

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันยุคที่มีข้อกฎหมายถูกตราขึ้นมากมายและเป็นเรื่องปกติที่ข้อขัดแย้งจะเกิดขึ้นตามข้อกฎหมายที่ตราขึ้นมานั้น แต่ถึงกระนั้น ระหว่างข้อกฎหมายที่ถูกตราขึ้นกับความขัดแย้ง อะไรจะเกิดขึ้นก่อน ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ ประเด็นสำคัญคือ เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว ใครจะเข้ามาช่วยระงับข้อขัดแย้งนั้นให้จบลง ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า หนายความคือตัวจักรสำคัญตัวหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการระงับข้อขัดแย้ง แต่ภาพที่ปรากฏ และกับความเข้าใจของบุคคลทั่วไปกลับคิดว่า หนายความเป็นผู้สนับสนุนความขัดแย้งเสียเอง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป เพราะการยุติข้อพิพาทถือเป็นผลงานของหนายความ

ไม่ว่าจะเป็นทนายฝ่ายโจทก์หรือทนายฝ่ายจำเลย บทความที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นอีกมิติหนึ่งของทนายความที่จะเข้าช่วยระงับข้อพิพาทด้วยการทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การจะเป็นทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้นั้น ในเบื้องต้นผู้ที่จะเป็นทนายความได้ต้องมีความรู้ความสามารถและผ่านการฝึกอบรมตามข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยการฝึกอบรมวิชาว่าความ พ.ศ. 2529 ข้อ 5 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ก่อน (สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์, 2556) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความซึ่งได้ผ่านการฝึกอบรมที่จัดโดยสำนักฝึกอบรมตามหลักสูตรและวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยการฝึกอบรมวิชาว่าความ พ.ศ. 2529 เท่านั้นมีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นทนายความ เว้นแต่ ผู้ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี อาจขอให้คณะกรรมการพิจารณาสั่งยกเว้นให้จดทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นทนายความได้โดยไม่ต้องเข้ารับการฝึกอบรมตามข้อบังคับนี้ จากคุณสมบัติที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า อาชีพทนายความนั้นเป็นอาชีพที่มีการควบคุมตามกฎหมาย ไม่ใช่ใครจะมาเป็นก็ได้ ดังนั้น ทนายความจึงถือว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญและมีผลต่อสังคมในยุคปัจจุบันมาก จากที่เราคุ้นเคยกับทนายความเมื่อมีคดีความต่าง ๆ หรือต้องขึ้นโรงขึ้นศาล ก็ต้องอาศัยทนายความในการเข้าว่าต่างแก้ต่างคดีให้ แต่สำหรับในยุคปัจจุบันนี้ เราอาจจะเห็นทนายความในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ทนายความในฐานะที่ปรึกษาทางด้านกฎหมาย ทนายความที่เป็นนิติกรในหน่วยงานของเอกชน ทนายความในฐานะผู้ทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการ หรือแม้กระทั่งทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทและแก้ปัญหาทางด้านกฎหมายให้กับลูกค้าหรือผู้ว่าจ้างทั้งสิ้น

บทบาทด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญในฐานะของ “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกอย่างหนึ่ง โดย “การเจรจาไกล่เกลี่ย” (Negotiation) เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่นำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดข้อตกลงในประเด็นที่คู่เจรจา หรือคู่กรณีมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ส่วน “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง” (Mediation) คือการเจรจาโดยที่มีคนกลางมาช่วยในกระบวนการเจรจาโดยคนกลางไม่มีบทบาทหรืออำนาจในการตัดสินใจ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2555) ทนายความแม้จะคุ้นเคยกับการว่าต่างแก้ต่างคดีในศาล แต่ก็เชื่อว่าไม่สามารถเป็นคนกลางในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ตรงกันข้าม หากทนายความมีความเข้าใจใน

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอย่างดี เชื่อว่าจะสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ดี ทั้งนี้เป็นเพราะการได้รับความเชื่อถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาข้อพิพาท และอยู่กับความขัดแย้งมาตลอด ทำให้สามารถเข้าใจความขัดแย้งได้ดี อีกทั้งยังมีความเชี่ยวชาญในด้านข้อกฎหมาย ทำให้สามารถประเมินผลหรือคาดการณ์อนาคตทางคดีได้

ด้วยเหตุผลแห่งคุณสมบัติของทนายความอันเป็นบุคคลที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรีในสังคม และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งทางเลือกอย่างหนึ่งที่ทนายความสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ ดังนั้นการที่จะให้ทนายความเข้าไปมีบทบาทในเรื่องของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสม และสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปัจจุบันสภาพทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่ให้ทนายความทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันอยู่อย่างต่อเนื่อง

ประวัติความเป็นมาของวิชาชีพทนายความกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

วิชาชีพทนายความเกิดขึ้นในวัฒนธรรมตะวันตกมาตั้งแต่สมัยโรมัน ก่อนหน้าที่จะมีการออกกฎหมายรับรองให้เป็นวิชาชีพ วิชาชีพทนายความได้เกิดขึ้นชัดเจนเมื่อมีการว่าความในศาล ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกที่ปรัสเซียในปี ค.ศ. 1780 และในฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. 1789 ปีแห่งการปฏิวัติ สังคมฝรั่งเศสยอมรับว่าโครงสร้างสังคมของเขาคาดนักกฎหมายไปไม่ได้ ประวัติศาสตร์ของชาติเติบโตมาด้วยการสร้างสรรค์ของนักกฎหมาย นอกจากนี้ประเทศในกลุ่มซีกโลกใต้ ได้รับอิทธิพลของศาสนาคริสต์โรมันแคทอลิกค่อนข้างมาก สังคมจึงให้เกียรติวิชาชีพนี้ ยกตัวอย่างเช่น ทนายความในประเทศฝรั่งเศสถูกลูกความเรียกว่า “Maître” ซึ่งแปลว่า “ท่านอาจารย์” (ภูมินทร์ บุตรอินทร์, 2556)

สำหรับในประเทศไทยนั้นประวัติความเป็นมาของทนายความ เมื่อครั้งก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 นั้นได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ที่ทำหน้าที่ทนายความไว้ตามลำดับโดยเริ่มแรกนั้นได้มีกำหนดในกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมที่ 64 พ.ศ. 2456 ได้เริ่มมีการควบคุมผู้ที่ทำหน้าที่เป็นทนายความ โดย “ห้ามมิให้ข้าราชการผู้มีตำแหน่งหน้าที่เป็นทนายแผ่นดินหรือเป็นผู้พิจารณาไต่สวนคดี ในหน้าที่รักษาพระธรรมนูญกระทรวงใด ๆ เข้ารับเป็นทนายว่าต่างแก่ต่างในคดีอาญาซึ่งเจ้าพนักงานรักษาพระอัยการได้ว่าอยู่แล้ว

เว้นแต่ที่จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ.127 มาตรา 35 ถ้ามีทุกข์ร้อนส่วนตัวก็ต้องขออนุญาตเสนาบติกระทรวงยุติธรรมก่อน” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงก่อตั้งเนติบัณฑิตยสภาพร้อมกับทรงตราพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2457 ออกใช้ โดยความในมาตรา 6 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นทนายความก็ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ก่อน” ครั้นเมื่อปี 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความฉบับที่ 2 คือพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2477 มีสาระสำคัญคือการเพิ่มเติมคุณสมบัติผู้ที่จะมาเป็นทนายความ โดยทนายชั้นหนึ่งจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิต จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความขึ้นมาใช้ใหม่ มีการโอนอำนาจการออกใบอนุญาตว่าความจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์มาให้เนติบัณฑิตยสภา และได้มีการแก้ไขในส่วนของประเภทของทนายความจากที่เคยมีทนายความชั้นหนึ่งและทนายความชั้นสอง ให้เหลือเพียงทนายความระดับเดียวไม่มีการแบ่งชั้นโดยแก้ไขในปี พ.ศ. 2514 ซึ่งในปีนั้นเองเกิดการเรียกร้องสิทธิของทนายความมากมาย

จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2528 ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ขึ้น โดยให้สภาทนายความเป็นผู้ควบคุมวิชาชีพทนายความ การออกใบอนุญาตและการระงับเพิกถอนใบอนุญาตว่าความให้เป็นสิทธิของสภาทนายความที่จะควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพกันเองโดยมีสภาทนายความซึ่งเป็นสภาวิชาชีพเป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความ (สุรศักดิ์ รอนใหม่, 2548) จากประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าทนายความมีมานานแล้วตั้งแต่แรกเริ่มที่ยังไม่มีรูปแบบใด ๆ เป็นแต่เพียงการเข้าว่าต่างแก้ต่างแทนตัวความซึ่งไม่ปรากฏชัดนักว่าเริ่มมีเมื่อใด แต่เมื่อครั้งมีกฎหมายควบคุมจึงเกิดลักษณะของทนายความที่มีความเป็นทางการและเกิดการยอมรับของคนในสังคมปัจจุบันสภาทนายความมีบทบาทสำคัญในการควบคุมวิชาชีพทนายความและเป็นผู้ดำเนินการนำพาทนายความไปสู่บทบาทการแก้ไขข้อพิพาทโดยแนวทางอื่น ๆ เช่นบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากประวัติวิชาชีพทนายความในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีช่วงหนึ่งซึ่งน่าจะเป็นที่มาของการจุดประกายให้เกิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความได้ดี นั่นคือ ช่วงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ท่านได้ทรงงานด้าน

ทนายความภายใต้ชื่อ ท่านราม ณ กรุงเทพ พระองค์ได้ทรงพระมหากรุณายกย่องเชิดชูเกียรติวิชาชีพทนายความให้ต่างกับผู้ที่หากินตามตึนโรงตึนศาล และทรงพัฒนาวิชาชีพทนายความให้มีความรับผิดชอบสูง โดยเฉพาะให้มีจริยธรรม ศีลธรรมที่สูงส่ง ไม่ให้มีการปลุกปั่นยุยงให้เกิดคดีความ พระบรมราโชวาทในส่วนที่เน้นถึงการทำหน้าที่ทนายความว่า “ไม่ควรปลุกปั่นยุยงให้เกิดคดีความมากขึ้นนั้นเป็นหลักการดำรงตนที่สำคัญของวิชาชีพทนายความหรือทนายความทุกคนให้ต้องยึดถือเป็นอุดมการณ์ประจำตน” ซึ่งความหมายนี้สอดคล้องกับเรื่องของการทำหน้าที่ของทนายความในการที่ใกล้เคียงข้อพิพาทอย่างชัดเจนกล่าวโดยสรุปก็คือต้องไม่สร้างให้เกิดคดีความขึ้นมาก ๆ เพื่อที่เป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยว่าเรื่องของคุณธรรม (เดชอุดม ไกรฤทธิ, 2557) สำหรับศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทของสภาทนายความเป็นการใกล้เคียงข้อพิพาทที่เป็นทางเลือกหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและอำนาจความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่มีปัญหาข้อพิพาทระหว่างกัน โดยเฉพาะการใกล้เคียงข้อพิพาทนอกศาล โดยทนายความซึ่งเป็นคนกลางในการใกล้เคียงข้อพิพาท ถือเป็นการนำเสนอทางเลือกใหม่ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถลดปริมาณคดีสู่ศาลให้น้อยลง

ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสภาทนายความได้เกิดขึ้นด้วยแนวคิดที่ว่าในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคมมิใช่เพียงแต่การนำข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลแล้วให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเท่านั้น แต่การระงับข้อพิพาทยังดำเนินการได้ด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการ และการใกล้เคียงข้อพิพาท เมื่อกฎหมายมิได้กำหนดให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาแต่ผู้เดียวที่จะทำการใกล้เคียงข้อพิพาทได้ ทนายความในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมและเป็นผู้ที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนกว่าข้อพิพาทจะเสร็จสิ้น จึงสมควรที่ทนายความจะเข้าไปมีบทบาทในการช่วยระงับข้อพิพาท ซึ่งจะแตกต่างไปจากบทบาทของทนายความที่มีอยู่เดิม โครงการจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทของสภาทนายความ จึงได้เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดดังกล่าว ประกอบกับแนวคิดในการระงับข้อพิพาทโดยเฉพาะในด้านการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลทุกประเทศต่างมีแนวคิดในการที่จะพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่า หากคู่พิพาทสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยความเข้าใจอันดีต่อกันก็จะกลับไปใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งเป็นผลดีมากกว่าการให้ศาลเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดซึ่งจะต้องมีฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ชวน คงเพชร และ สุรพล สีนันทนา, 2557)

จึงสามารถกล่าวได้ว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ เกิดขึ้นจากแนวคิดในการระงับข้อพิพาทในสังคมที่มีพื้นฐานมาจากการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายของสภานายความ ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 หมวด 9 เป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายซึ่งเดิมเป็นลักษณะของการว่าต่าง แก่ต่างคดีให้กับประชาชนที่เป็นผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม ต่อมาจึงเกิดโครงการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภานายความขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นตามข้อบังคับสภานายความว่าด้วยการแบ่งส่วนงานและอำนาจหน้าที่ของกรรมการสภานายความ พ.ศ. 2547

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งแรกของสภานายความตั้งเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2548 จนมาถึงยุคปัจจุบันทางสภานายความเน้นการระงับข้อพิพาททางเลือกและได้จัดตั้งเป็นสำนักงานระงับข้อพิพาททางเลือกโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สังกัดอยู่ในสำนักงานระงับข้อพิพาททางเลือก ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่อยมา การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความดำเนินการตาม “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2547” ซึ่งมีการกำหนดคุณสมบัติของทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรวมถึงระเบียบ ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

บทบาทของทนายความในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

หลังจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความได้ก่อตั้งขึ้น และได้กำหนด “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2547” ขึ้นมา (พัฒนา จาติเกตุ, 2561) ทางสภานายความก็ได้เตรียมความพร้อมผู้ที่ที่จะเข้าเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำหรับทนายความมีบทบาทที่จะต้องทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ใน “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2547” ได้กำหนดไว้ว่า “ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายถึง ทนายความผู้ผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทของสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การที่จะขึ้นทะเบียนเป็นทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ทนายความผู้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. ต้องเป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีและมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี
2. ไม่เคยต้องโทษฐานประพฤติดมรรยาททนายความ
3. ไม่อยู่ระหว่างการถูกสอบสวนในข้อหาว่าประพฤติดมรรยาททนายความ
4. ไม่เป็นผู้ประพฤติดมรรยาทหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
5. ไม่เป็นผู้กระทำการใด ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต
6. ผ่านการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานกำหนด

ส่วนในเรื่องของบทบาทที่ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ควรปฏิบัติ นั้น มีข้อแนะนำที่สำคัญจากการอบรมทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมมาแล้วในรุ่นที่ 12 มีบทบาทที่สำคัญคือ การประสานระหว่างคู่พิพาท การอำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้ในการไกล่เกลี่ยแก่คู่พิพาท การควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และการทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่คู่พิพาท

สำหรับในเรื่องหน้าที่ มีกำหนดหน้าที่ให้ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตรวจสอบสำนวนข้อพิพาทให้แล้วเสร็จภายใน 15 วันนับถัดจากวันตรวจสอบสำนวน, ให้ผู้ไกล่เกลี่ยกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายใน 7 วัน นับถัดจากวันตรวจสอบสำนวนเสร็จ, และ ในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและต้องให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอกัน นอกจากนี้ “ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ย จะไม่ผูกมัดคู่พิพาทในภายหลังหากมีการยกเลิกเจรจา โดยให้คู่พิพาทลงลายมือชื่อไว้ด้วย” และ “ในการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ย ด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม”

สำหรับในส่วนที่ 4 ส่วนของการไกล่เกลี่ยและผลของการไกล่เกลี่ย ใน “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพทนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2547” เรื่องของการไกล่เกลี่ยมีกำหนดไว้ว่า “ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ผู้ไกล่เกลี่ยแจ้งให้คู่พิพาททราบว่า คู่พิพาทมีหน้าที่ต้องให้ข้อเท็จจริงตามความเป็นจริงและจะนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยไปกล่าวอ้างหรืออ้างอิงในคดีได้ ยกเว้นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการปฏิบัติผิดสัญญาประนีประนอมยอมความและให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกรายงานการไกล่เกลี่ยรวมเข้าไว้ในสำนวนทุกครั้ง โดยที่ “ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยเป็น

ความลับและเมื่อรับหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีใดแล้ว ห้ามมิให้รับเป็นทนายความหรือ
อนุญาโตตุลาการให้แก่คู่พิพาทในคดีนั้น สำหรับผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีข้อกำหนดไว้
ว่า “กรณีที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สามารถทำความตกลงกันได้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยยุติการ
ไกล่เกลี่ย และ “กรณีการไกล่เกลี่ยคู่พิพาทสามารถทำความตกลงกันได้ ซึ่งหากข้อพิพาทนั้น
เป็นข้อพิพาทที่ฟ้องศาลแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยอาจแนะนำให้คู่พิพาทไปทำสัญญาประนีประนอมยอม
ความในศาล หรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล โดยให้คู่พิพาทผู้เป็นโจทก์ถอน
ฟ้องคดีก็ได้ แต่ทั้งนี้ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องให้คำแนะนำ
พร้อมชี้แจงข้อดีข้อเสียให้แก่คู่พิพาท รับทราบและให้เป็นไปด้วยความสมัครใจของคู่พิพาท แต่
ถ้าหากข้อพิพาทนั้นเป็นข้อพิพาทที่ยังมิได้ฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล ให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำสัญญา
ประนีประนอมยอมความ ให้คู่พิพาทลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน โดยแจ้งให้คู่พิพาททราบถึง
ผลตามกฎหมายของสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวด้วย สำหรับในการทำสัญญา
ประนีประนอมยอมความให้แก่คู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยความสมัคร
ใจของคู่พิพาท ทั้งต้องไม่ขัดต่อข้อกำหนดและให้ผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้ในสัญญา
ประนีประนอมยอมความ ในฐานะพยานหรือผู้ไกล่เกลี่ยด้วย หากเป็นกรณีที่ต้องไปทำสัญญา
ประนีประนอมยอมความในศาล สัญญาดังกล่าวต้องไม่เกินไปจากข้อเรียกร้องที่ปรากฏในคำ
ฟ้อง เมื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยนำต้นฉบับสัญญา
ประนีประนอมยอมความรวมไว้ในสำนวนแล้วบันทึกในรายงานการไกล่เกลี่ย เพื่อปิดคดี และ
ให้ผู้ไกล่เกลี่ยพ้นจากหน้าที่ในวันที่เสนอรายงานปิดคดีต่อผู้อำนวยการ

และในระหว่างการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจยุติการไกล่เกลี่ยได้ เมื่อมีเหตุการณ์อย่าง
ใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ คือ 1) เมื่อคู่พิพาทไม่ให้ข้อเท็จจริง หรือให้ข้อเท็จจริงที่เป็นเท็จ 2) เมื่อ
คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกเลิกการไกล่เกลี่ย หรือใช้สิทธิยื่นฟ้องคดีโดยไม่ได้แจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ย
ทราบก่อน 3) เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ที่จะทำการไกล่เกลี่ยต่อไป และ/หรือ
4) เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่กรรมและไม่มีทายาทร้องขอเข้ามาในคดี ภายในเวลาที่ผู้
ไกล่เกลี่ยกำหนดซึ่งไม่เกิน 90 วันนับจากวันที่ทราบว่าคู่พิพาทฝ่ายนั้นถึงแก่กรรม จะเห็นได้ว่า
บทบาทหน้าที่ของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ถูกกำหนดไว้ค่อนข้างละเอียดครบถ้วน
และสามารถนำไปลงมือปฏิบัติได้จริง และทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยึดถือปฏิบัติตามจนถึง
ปัจจุบันนี้

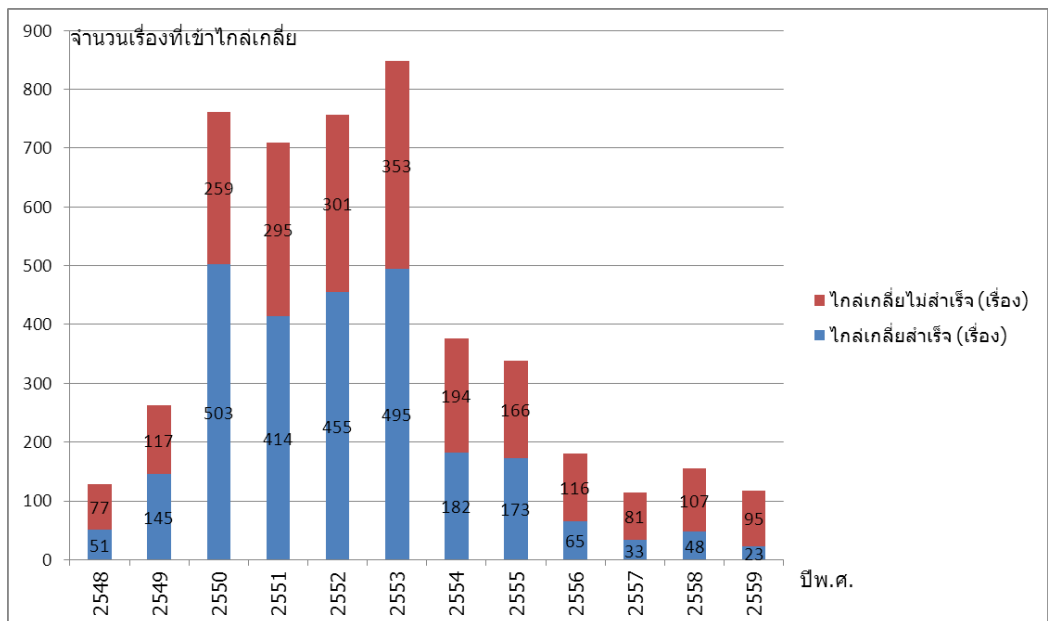

จากข้อกำหนดใน“ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพ.ศ. 2547” ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความได้จัดฝึกอบรมนายหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” เพื่อให้ทนายความผู้ประสงค์ที่จะอาสาเข้าช่วยเหลือประชาชนในด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้มีความรู้และทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงพอที่จะเข้าดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการจัดอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” มาแล้วทั้งสิ้นถึง 13 รุ่น ด้วยกัน หัวข้อในการบรรยายจะเริ่มต้นด้วยหลักการและแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งในหัวข้อนี้ ผู้เขียนได้สนับสนุนให้มีการนำหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธีไปบรรยายประกอบโดยผู้เขียนได้กราบนิมนต์พระมหาดวงเด่น ฐิตญาณโณ, ดร. ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาโทและเอก สาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มาบรรยายในหัวข้อ “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี” นอกจากนั้นยังมีหัวข้อบรรยายเรื่อง “กฎหมายและระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” “ขั้นตอนและการบริหารงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” “จิตวิทยากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” “เทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” “จรรยาบรรณของทนายความผู้ไกล่เกลี่ย” และ “ปัญหาอุปสรรคของการไกล่เกลี่ย” ซึ่งถือว่าครอบคลุมในเนื้อหาและสามารถสร้างทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เป็นอย่างดี (วิฑูล หนูยิ้ม ช้าย, 2559) จากการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ผ่านมาพบว่า ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กล่าวคือ ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้พยายามดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างถึงที่สุดเพื่อให้คู่พิพาทสามารถยุติข้อพิพาทกันได้ ทั้งนี้สังเกตได้จากระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยที่ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ใช้ บางครั้งมีการนัดเพื่อไกล่เกลี่ยกันหลายครั้ง หรือในระหว่างการไกล่เกลี่ย มีการประชุมแยกฝ่ายเพื่อหาข้อเท็จจริงและความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาท โดยมีบทบาทสำคัญในการรับฟังข้อมูลเพื่อให้ครบถ้วน ทั้งนี้อันเนื่องเพราะทนายผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งในขั้นตอนสุดท้ายคือ การร่างสัญญาประนีประนอมยอมความให้กับคู่กรณีหากมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จ โดยภาระหน้าที่นี้ ในฐานะของการเป็นทนายความ การร่างสัญญาต้องเป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมาย อันเป็นหน้าที่โดยวิชาชีพปกติทั่วไปของทนายความอยู่แล้ว ดังนั้นการที่ทนายความได้

เข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นับเป็นบทบาทใหม่ของทนายความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับผลสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นหากจะนับกันที่ข้อพิพาทสามารถยุติลงได้ก็ถือว่ายังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เพราะหากดูจากสถิติของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความส่วนกลาง (พัฒนา จาติเกตุ, 2561) ที่ยกมาเป็นตัวอย่างก็พบว่า มีเรื่องที่สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จประมาณครึ่งหนึ่งของเรื่อง que เข้ามาขอให้ทางสภาทนายความทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพของการไกล่เกลี่ยของสภาทนายความเป็น การไกล่เกลี่ยนอกศาลที่ต้องอาศัยความสมัครใจแบบไร้ข้อบังคับอย่างแท้จริง แต่สิ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าความสำเร็จทั้งดงามของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความก็คือ การจุดประกายในการสร้างบทบาททางสันติให้กับทนายความ ลดภาพการยุ่งให้เกิดคดีความเป็นการสร้างความสมานฉันท์สามัคคี และสร้างสันติภาพอย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 แสดงสถิติจำนวนเรื่องที่ไกล่เกลี่ยได้สำเร็จและไม่สำเร็จ ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ ส่วนกลาง

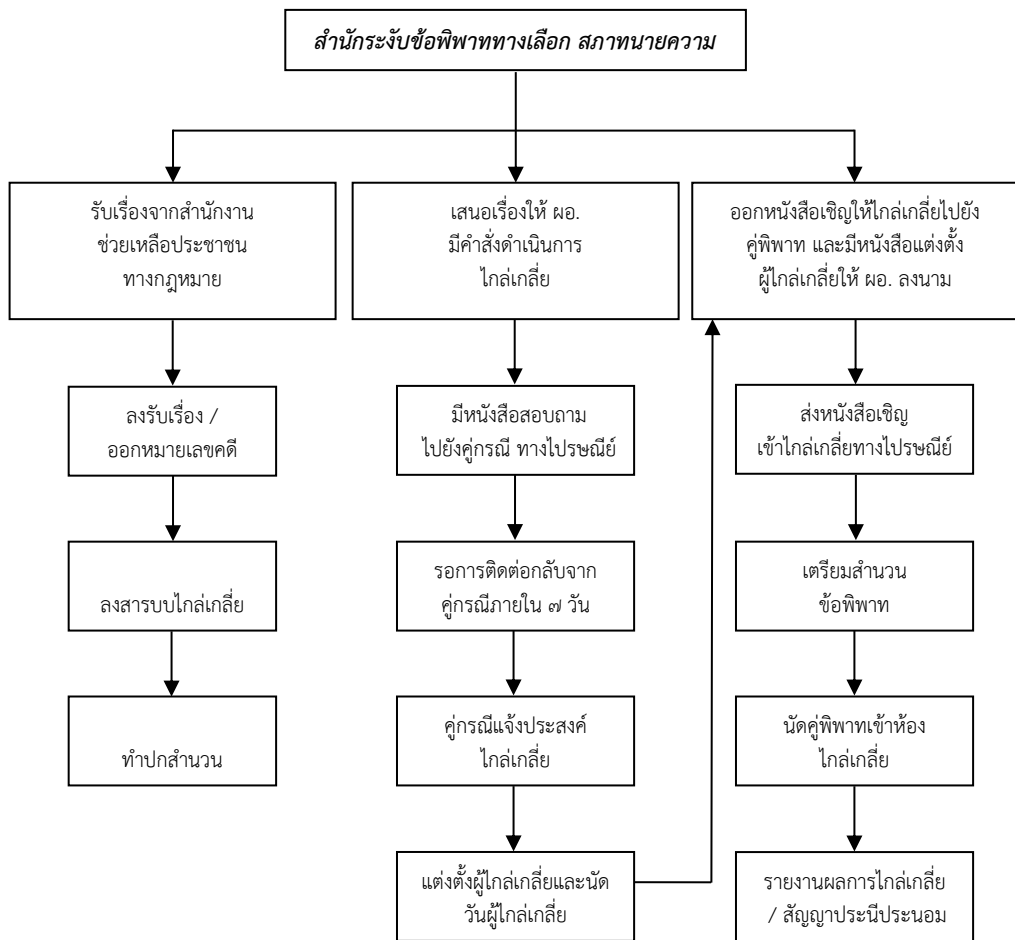
สำหรับข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลในอดีตมีสภาพการบังคับที่ไม่เหมือนการไกล่เกลี่ยในศาลคือ เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่กรณีอีกฝ่ายต้องไปฟ้องต่อศาลและต้องมีการสืบพยานหลักฐานแห่งการทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลนั้น ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร แต่ปัจจุบันนี้มีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ประกาศใช้ มีผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลมีสภาพบังคับมากขึ้น กล่าวคือ หากคู่สัญญาไม่ทำตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเพียงแต่นำสัญญาประนีประนอมยอมความไปยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลสั่งบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลซึ่งรวมทั้งที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความนั้นส่งผลให้เกิดสภาพบังคับที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิมแต่ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ให้เกิดเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนอย่างแท้จริง อันเป็นการส่งเสริมการยุติข้อพิพาทอย่างสันติมากขึ้น

ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความ

สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความได้มีการกำหนดขั้นตอนเพื่อให้สอดคล้องกับ “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2547” ในระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กำหนดไว้ในข้อ 6 การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยกระทำได้โดยคู่พิพาทแจ้งความประสงค์และยอมปฏิบัติตามระเบียบของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และในข้อ 4 โดยลักษณะข้อพิพาทเป็นข้อพิพาทที่ผู้เรียกร้องเป็นผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือเป็นข้อพิพาทที่คณะกรรมการเห็นสมควรรับดำเนินการ ด้วยเหตุที่ว่าสภาพนายความมีสำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายซึ่งกำหนดให้มีการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายสำหรับผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยผู้ที่ขอความช่วยเหลือดังกล่าวสามารถเข้าขอความช่วยเหลือได้ที่สำนักช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย เมื่อรับเรื่องแล้วจะมีการพิจารณาโดยคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายว่าจะรับเรื่องไว้ช่วยเหลือหรือไม่และเห็นควรช่วยเหลืออย่างไร ดังนั้นงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งรับช่วงต่อมาจากสำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย โดยหาก

คณะกรรมการเห็นว่า ควรส่งเรื่องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในลำดับแรกก่อน ก็จะมีการพิจารณาเพื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามแผนภาพที่แสดงดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ

ส่วนลำดับขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยของทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสากลทั่วไป ซึ่งประกอบลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเตรียมข้อมูลเบื้องต้น

เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบสำนวนในการไกล่เกลี่ยแล้ว จะต้องตรวจและอ่านสำนวนโดยละเอียด เพื่อให้เข้าถึงข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาข้อพิพาท เพราะการทำความเข้าใจสภาพปัญหา จะทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจถึงความต้องการของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย หรือสิทธิพึงจะมีได้ของคู่พิพาท นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีโอกาสได้เตรียมตนก่อนลงมือไกล่เกลี่ย เช่น อาจต้องหาความรู้เพิ่มเติมเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาข้อพิพาท

2. การประชุมไกล่เกลี่ยหรือการนัดไกล่เกลี่ย

เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจสภาพปัญหาที่จะทำการไกล่เกลี่ยแล้ว ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของการเชิญคู่พิพาทมาประชุมเพื่อไกล่เกลี่ย การประชุมนัดแรกผู้ไกล่เกลี่ยควรทำตามลำดับดังนี้

2.1 แนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ทุกฝ่ายรู้จัก ในการประชุมหรือนัดไกล่เกลี่ยนัดแรก ผู้ไกล่เกลี่ยควรกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ย (Opening statement) ด้วยการแนะนำตัวให้คู่พิพาทรู้จัก และหากมีข้อเท็จจริงที่อาจกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นกลาง หรือมีเหตุอื่นใดที่อาจถูกคัดค้าน ก็ควรเปิดเผยให้คู่พิพาททราบเสียก่อน จากนั้นควรชี้แจงให้คู่พิพาททราบและเข้าใจถึงระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความตลอดถึงข้อตกลงร่วมกัน ในอันที่จะไม่นำข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยไปใช้หรืออ้างอิงในที่ใด ๆ การประชุมไกล่เกลี่ย หมายความว่าหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย ควรพูดจากับคู่พิพาทให้เกิดความสนิทสนม คั่นเคย เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นมิตรและให้คู่พิพาทรู้สึกเป็นกันเอง และเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้ไกล่เกลี่ย และประการสำคัญ ต้องให้คู่พิพาทเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการประนีประนอมกัน

2.2 สอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติม แม้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยจะได้เตรียมตัวเบื้องต้นด้วยการตรวจสอบและอ่านสำนวนโดยละเอียดมาแล้วก่อนวันประชุมก็ตาม ก็อาจมีข้อเท็จจริงที่ยังหลงเหลืออยู่บ้าง ดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจึงควรสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากคู่พิพาท เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด

2.3 การค้นหาประเด็นข้อพิพาทและความต้องการของคู่พิพาท เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยรวบรวมข้อเท็จจริงได้แล้ว จะต้องค้นหาประเด็นข้อพิพาทหรือสภาพแห่งปัญหาให้ได้ โดยจะต้องนำประเด็นข้อพิพาทหรือสภาพแห่งปัญหามาวิเคราะห์ เพื่อหาทางออกและวางแนวทางในการไกล่

เกลี้ยข้อพิพาท เพื่อนำไปสู่ทางออกของแนวทางที่วางไว้นั้น ในเบื้องต้นผู้ไกล่เกลี่ยอาจกำหนดทางออกไว้หลายทางก็ได้

2.4 ไกล่เกลี่ยให้ประนีประนอมกัน เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยได้กำหนดทางออกและแนวทางไกล่เกลี่ยในใจแล้ว ก็จะถึงขั้นตอนของการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยควรเริ่มต้นด้วยการให้คู่พิพาทรับข้อเท็จจริงกันก่อน เพื่อให้ข้อเท็จจริงยุติ แล้วจึงพยายามโน้มน้าวคู่พิพาท แต่ละฝ่ายให้ลดข้อเรียกร้องหรือความต้องการของตนลง เพื่อนำไปสู่แนวทางที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้วางไว้ การโน้มน้าวคู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะทำทีละฝ่ายโดยต่อหน้าหรือลับหลังอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือความจำเป็นในขณะนั้น

2.5 การวิเคราะห์ผลการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ตลอดเวลาที่ทำหน้าที่ เพื่อจะได้รู้ว่าโอกาสที่คู่พิพาทจะประนีประนอมยอมความกันได้นั้นมีมากน้อยเพียงใด หากคู่กรณีมีโอกาสที่จะทำการตกลงกันได้มาก ก็ควรที่จะทำการไกล่เกลี่ยต่อจนแล้วเสร็จ ตรงกันข้ามหากคู่พิพาทยังไม่มีท่าทีที่จะทำความตกลงกันได้หรือพอมิท่าทีบ้าง แต่ยังไม่มากนัก ผู้ไกล่เกลี่ยก็ไม่ควรจะเร่งรัดเกินไป ไม่ควรแสดงอาการเบื่อหน่าย แม้จะต้องเลื่อนการไกล่เกลี่ยออกไป บ่อยครั้งที่การไกล่เกลี่ยไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะอารมณ์ของผู้ไกล่เกลี่ยที่เร่งรัดการเจรจาจนเกินไป หรือไม่เปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพิจารณาทบทวนข้อเจรจาอย่างเต็มที่ จึงเป็นสิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยพึงระมัดระวัง

3. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อการไกล่เกลี่ยสามารถทำความตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพิจารณาทบทวนอีกครั้งว่า ข้อตกลงดังกล่าวฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ หากไม่มีข้อใดฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ก็จัดให้คู่พิพาทได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยแยกตามประเภทของข้อพิพาทดังนี้

3.1 ข้อพิพาทที่ไม่เป็นคดี ให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้คู่พิพาทลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ทั้งข้อพิพาททางแพ่งและอาญา โดยถ้าเป็นข้อพิพาททางอาญา จะต้องเป็นความผิดที่ยอมความกันได้เท่านั้น

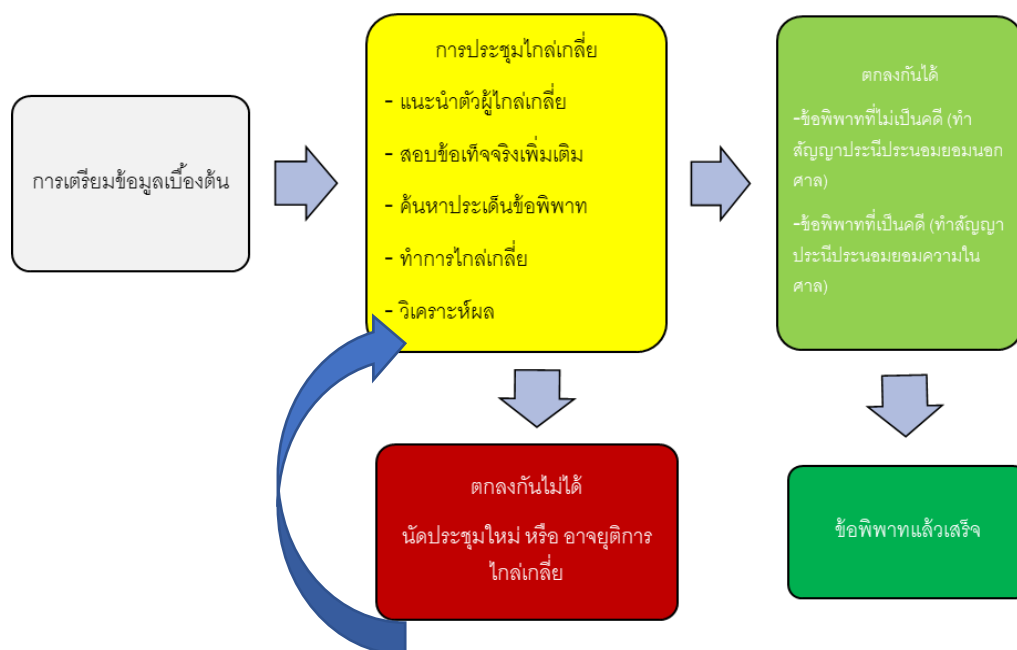
3.2 ข้อพิพาทที่เป็นคดีในศาล ก่อนทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องสอบถามความประสงค์ของคู่พิพาทก่อนว่าประสงค์จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลหรือนอกศาล โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องชี้แจงความแตกต่างทางกฎหมาย และผลดีผลเสียของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในแต่ละแบบให้คู่พิพาททราบ หลังจากนั้นจึงทำ

สัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่คู่พิพาทตามความประสงค์ของคู่พิพาท โดยหากคู่พิพาทประสงค์จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแนะนำให้คู่พิพาทนำสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไปยื่นต่อศาลที่ฟ้องร้องเป็นคดีกัน เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความอีกครั้งหนึ่งสำหรับข้อพิพาทที่เป็นคดีแพ่ง ส่วนข้อพิพาทที่เป็นคดีอาญา ผู้ไกล่เกลี่ยควรจัดให้มีข้อตกลงปรากฏในสัญญาประนีประนอมยอมความด้วยว่า ฝ่ายที่เป็นโจทก์ในคดีอาญาจะต้องไปถอนคำฟ้องภายในกี่วัน

3.3 สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำนั้น จะต้องมียาจำนวน 3 ชุด เพื่อเก็บรวมเข้าสำนวนไว้เป็นหลักฐานจำนวน 1 ชุด และมอบให้คู่พิพาทแต่ละฝ่าย ฝ่ายละ 1 ชุด หลังจากนั้นให้ทำรายงานการไกล่เกลี่ยรวมเข้าสำนวนไว้ โดยให้คู่พิพาทลงลายมือชื่อเป็นหลักฐานไว้ด้วย รายงานการไกล่เกลี่ยนี้จะต้องจัดทำทุกครั้ง เพื่อให้ผู้อำนวยการสำนักงานไกล่เกลี่ยสามารถตรวจสอบดูได้

จากขั้นตอนที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยสามารถแสดงสรุปเป็นแผนภาพขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความได้ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ

จากภาพแสดงขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
สภาพทนายความนี้โดยหลักการถือว่าเป็นหลักการทั่วไปในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่
เฉพาะของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ มีขั้นตอนที่พิเศษออกไปคือขั้นตอนการทำ
สัญญาประนีประนอมยอมความ อันเป็นขั้นตอนสุดท้ายเมื่อมีการตกลงกันได้ ทนายความซึ่ง
เป็นผู้ชำนาญในข้อกฎหมายอยู่แล้ว จึงมีบทบาทที่สำคัญมากในการดำเนินการร่างสัญญา
ประนีประนอมยอมความอย่างรัดกุมและถูกต้องตามข้อกฎหมาย ป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง
ในอนาคตต่อไป ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายโดยไม่
มีค่าใช้จ่ายใด ๆ

สรุป

จากกระบวนการและขั้นตอนที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ ได้กำหนดขึ้น
โดยการกำหนดเป็น “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อ
พิพาทพ.ศ. 2547” และมีการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่อยมาจนเป็นที่ประจักษ์ในสังคม
ของนักกฎหมาย เป็นสิ่งที่สามารถยืนยันได้ว่า ทนายความสามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดี
ได้ และแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาพทนายความนั้นสอดคล้องกับหลักการสร้าง
สันติภาพ โดยทางสภาพทนายความได้ให้การสนับสนุนและจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสภา
ทนายความขึ้น มีการวางข้อกำหนดและคุณสมบัติของทนายความผู้ที่จะทำหน้าที่ในการไกล่
เกลี่ยข้อพิพาทอย่างเหมาะสม สนับสนุนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยจัดอบรมให้แก่
ทนายความผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และจัดสถานที่อันเหมาะสมในการไกล่เกลี่ยข้อ
พิพาท โดยที่สภาพทนายความได้กำหนดกระบวนการและระเบียบปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการ
ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นสากลและเป็นการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายโดยประชาชนผู้
ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม สามารถเข้ารับการช่วยเหลือโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ
ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ใช้ความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีตก
ลงกัน และทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อกัน โดยทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำ
หน้าเป็นผู้ร่างสัญญาให้กับทั้งสองฝ่าย จึงนับได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของทนายความในด้าน
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นบทบาทและหน้าที่ในการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากข้อกำหนดตาม “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2547” ข้อ 4 กำหนดว่า “ข้อพิพาทที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะรับดำเนินการให้ต้องเป็นข้อพิพาทที่ผู้ร้องเป็นผู้ยากไร้ และไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือเป็นข้อพิพาทที่คณะกรรมการเห็นควรรับดำเนินการให้” ทำให้ข้อพิพาทส่วนใหญ่ที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นข้อพิพาทที่เข้าร้องขอความช่วยเหลือจากสำนักช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายก่อน เมื่อคณะกรรมการพิจารณารับเรื่องและส่งเรื่องให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงจะเกิดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเวลาต่อมา มีส่วนน้อยที่ยื่นเรื่องเข้ามายังศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตรง ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์เรื่องของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยนายความให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไปเพื่อเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับนายความ ลดภาพการต่อสู้ทางคดีความของตัวนายความด้วยการส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแม้จะเป็นข้อพิพาทที่ผู้ร้องไม่เป็นผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ตาม เพื่อให้นายความจะได้มีบทบาทด้านสันติภาพที่ชัดเจนขึ้นและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่ส่งเสริมหน่วยงานซึ่งระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชวน คงเพชร และ สุรพล สิ้นธนา. (2557). กฎหมายและระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. ใน เอกสารประกอบการอบรม “นายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รุ่นที่ 11”. สำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภาพนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร.
- เดชอุดม ไกรฤทธิ. (2557). วิชาชีพนายความกับการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. ใน เอกสารประกอบการอบรม “นายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รุ่นที่ 11”. สำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภาพนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร.

- พัฒนา จาติเกตุ. (2561). ระเบียบการไต่ถามข้อพิพาทที่ควรทราบ. ใน เอกสารประกอบการอบรม “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไต่ถามข้อพิพาท รุ่นที่ 12. สำนักกระบวนข้อพิพาททางเลือก สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร.
- ภูมินทร์ บุตรอินทร์. (2556). ความรู้เบื้องต้นการให้คำปรึกษาทางกฎหมายและการทำหน้าที่ทนายความฝึกหัด. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/067/T_0001.PDF
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2555). ความขัดแย้ง หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- วิฑูล หนูยิ้มชัย. (2559). ศึกษาเปรียบเทียบการไต่ถามข้อพิพาทของศูนย์ไต่ถามข้อพิพาท สภานายความกับพุทธสันติวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 4(1), 123-133.
- สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์. (2556). พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- สุรศักดิ์ รอนใหม่. (2548). สภานายความกับการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย. ใน เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร “ผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 9. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.